

INFORMATION OM BROTTSOFFERS RÄTTIGHETER

I den här broschyren berättas det om vad ett brottsoffer har rätt att få information om av myndigheterna. Uppgifterna kan variera beroende på offrets behov, de personliga omständigheterna och brottets art. Kontaktinformation och länkar till ytterligare information finns i slutet av broschyren.

1. Polisanmälan

Det är viktigt att offret anmäler brottet till polisen. Anmälan ska göras så snart som möjligt för att brottet lättare ska kunna utredas. Polisanmälan kan också vara en förutsättning för att man ska få skadeersättning. Anmälan kan göras exempelvis till polisen på brottsplatsen, genom att gå till polisstationen samt när det gäller mindre brott via internet eller telefon. Offret har rätt att få en skriftlig bekräftelse på sin polisanmälan.

2. Stöd till brottsoffer

Ett brottsoffer kan behöva läkarhjälp eller andra social- och hälsovårdstjänster, såsom socialjour, sjukhusvård samt fysisk och psykisk rehabilitering. Offret kan utnyttja dessa tjänster på samma villkor som andra klienter.

Många organisationer erbjuder stöd, råd och vägledning för brottsoffer. Brottsofferjouren bistår i samband med alla slags brott och straffprocessen, och ger råd om hur offret kan utnyttja sina rättigheter. Offer för våld i nära relationer kan få skydd och stöd på skyddshemmen, och hjälp ges även i form av telefon-tjänster och öppen service. På vissa orter erbjuder man särskilt stöd till offer för sexuellt våld och kvinnor med invandrarbakgrund. Det finns ett separat hjälpsystem för offer för människohandel, som de kan få del av på vissa villkor. Om offret ger sitt tillstånd, kan en polis

eller någon annan förundersökningsmyndighet förmedla dennes kontaktuppgifter till stöd-tjänsten, som sedan kontaktar offret.

Offret kan utnyttja en stödperson i olika skeden av det straffrättsliga förfarandet. Till stödperson kan offret kalla den person han eller hon önskar. Till exempel via Brottsofferjouren kan man gratis få en stödperson med utbildning för uppgiften. Stödpersonen får närvara vid förhör och rättegång, men i vissa situationer kan närvaron begränsas.

3. Juridisk hjälp

Offret har rätt att använda ett juridiskt biträde för att göra polisanmälan samt vid förhör och rättegång. Biträdet kan vara en advokat, ett offentligt rättsbiträde eller ett rättegångsbiträde med tillstånd.

Små- och medelinkomsttagare kan ha möjlighet att få rättshjälp av staten. Då betalas biträdets arvode delvis eller helt av staten. Man kan ansöka om rättshjälp hos en rättshjälpsbyrå eller via rättshjälpens e-tjänster. Offret kan också be en advokatbyrå eller en juridisk byrå ansöka om rättshjälp.

När det är fråga om våld i nära relationer, sexualbrott eller ett allvarligt brott mot offrets liv, hälsa eller frihet, kan domstolen förordna ett rättegångsbiträde och en stödperson för offret. Då betalar staten arvodet oberoende av offrets inkomster.

4. Skydd för offret

Ibland kan offret bli utsatt för skrämelse, hämndåtgärder eller extra lidande till följd av straffprocessen. Offret bör underrätta myndigheterna om detta. Myndigheterna bedömer om offret behöver skydd under förundersökningen och rättegången samt vilka skyddsåtgärder som behövs. Bedömningen görs i samarbete med offret och i den beaktas offrets personliga egenskaper, omständigheterna och brottets art.

I vissa fall kan offret under rättegången höras bakom insynsskydd, via videoförbindelse eller utan den åtalades eller allmänhetens närvaro. Förhöret med offret kan i vissa fall, exempelvis om offret är under 18 år, tas upp på video och inspelningen användas som bevis vid rättegången.

För att skydda offrets integritet kan domstolen under vissa förutsättningar behandla ärendet utan publik samt förordna att rättegångshandlingarna och domen i behövliga delar ska sekretessbeläggas. Offret kan begära detta av domstolen. I vissa fall kan domstolen också förordna att offrets identitet sekretessbeläggs. Detta gäller bland annat sexualbrott.

Domstolen överväger arrangemangen och skyddsåtgärderna som behövs vid rättegången från fall till fall med beaktande av att de rättigheter som hör till försvaret inte får begränsas. Därför kan domstolens avgörande avvika från en tidigare bedömning.

I allvarliga hotsituationer kan offret ansöka om hemlighållande av kontaktuppgifter, spärrmarkering, besöksförbud eller till och med om ändring av namnet eller personbe-teckningen. För att få mer information om detta kan man kontakta myndigheterna eller stödtjänsterna. Om en person som är skyddad av besöksförbud flyttar till ett annat EU-land

och upplever sig ha behov av skydd även där, kan han eller hon begära en europeisk skyddsorder av den domstol som förordnade besöksförbudet.

5. Ersättningar

Ett offer har rätt att i samband med det straffrättsliga förfarandet kräva att gärningsmannen ersätter den skada han eller hon orsakat. Offret måste under förundersökningen eller senast för domstolen underrätta om skadorna och uppge om han eller hon kräver ersättning av gärningsmannen. Offret har rätt att kräva ersättning till exempel för förstörd eller försvunnen egendom, medicin- och läkarkostnader, sveda och värk samt andra tillfälliga men, bestående men och inkomstförlust och i vissa fall för psykiskt lidande.

Åklagaren kan på offrets begäran framställa krav på ersättning för offrets del om ärendet är enkelt och klart, och åklagaren har getts en faktura, ett kvitto eller en annan skriftlig utredning av kravet. I allmänhet är det då fråga om skador på egendom. Om domstolen har ålagt gärningsmannen att betala ersättningar kan man antingen komma överens med gärningsmannen om hur betalningen ska ske eller ge en utmätningsman i uppdrag att driva in ersättningen.

Brottsoffer kan ha rätt till ersättning för skadorna av statliga medel. Ersättningen ska sökas hos Statskontoret och den betalas i huvudsak för personskador och lidande. För att få ut ersättningen måste offret polisanmäla brottet. Om målet behandlas i domstolen ska offret också där kräva ersättning av gärningsmannen. I vissa fall kan ersättningar även betalas av ett försäkringsbolag eller av FPA.

Om ett brottsoffer kallas till domstolen för att utreda målet, har han eller hon rätt att få ersättning av statliga medel för de kostnader

som resan till rätten orsakar. Till offret kan betalas dagpenning samt ersättning för resekostnader och ekonomisk förlust.

6. Tolkning och översättning av handlingar

Var och en har rätt att använda antingen finska eller svenska under förundersökningen och rättegången. Dessutom har samerna rätt att använda samiska inom sitt hembygdsområde. Myndigheterna ska vid behov ordna tolkning. Ett offer som talar ett annat språk ska få använda det språk han eller hon behärskar i alla situationer som hänför sig till brottutredningen. Vid behov ska myndigheten ordna tolkning för offret på något av de språk han eller hon behärskar. Tolkning ska ordnas under förundersökningen och rättegången också om offret använder teckenspråk eller på grund av hörsel- eller talskada behöver tolkning. En tolk har tystnadsplikt. Tolkens arvode betalas av staten.

Offret kan be om översättning av vissa centrala handlingar. Översättningen kan ges muntligt om inte tryggheten av rättsskyddet kräver skriftlig översättning. I vissa fall kan man för offret översätta en del eller ett sammandrag av en handling.

Under förundersökningen kan offret få en översättning av den skriftliga bekräftelsen på polisanmälan, av beslutet att avsluta förundersökningen och vid behov av andra handlingar som är väsentliga för ärendet. Av åklagaren kan offret få en översättning av beslutet att inte väcka åtal.

I domstolen kan offret få en översättning av domen, av underrättelsen om tidpunkten och platsen för sammanträdet samt vid behov av andra handlingar som är väsentliga för ärendet.

7. Medling vid brott

Vid brott kan ordnas medling om både offret och den misstänkta går med på det. Därtill förutsätts det att den misstänkta bekräftar händelseförloppet i huvudsak och att medling ligger i brottsoffrets intresse. Medlingen är gratis och alltid frivillig. Den kan också avbrytas i vilket skede som helst. Utbildade, frivilliga medlare hjälper parterna i brottmålet att diskutera det inträffade och enas om gottgörande av de skador brottet orsakade samt om ersättning av skadorna till offret. Denna service ges på medlingsbyråerna på alla håll i landet.

8. Information om behandlingen av ett ärende

Ett brottsoffer har rätt att på begäran få information om hur ärendet behandlas, om tidpunkten och platsen för domstolsbehandlingen samt om domen i brottmålet. Dessutom har brottsoffret rätt att få information om förundersökningsmyndighetens beslut om att avsluta förundersökningen och om åklagarens beslut att inte väcka åtal.

9. Uppgift om frigivning av en fånge eller en häktad

I vissa allvarliga brott har offret rätt att på begäran få uppgift om att fången eller den häktade frigivits eller rymt och ibland också om att denna annars avlägsnat sig från fängelset. Om offret vill få denna uppgift, ska han eller hon underrätta förundersökningsmyndigheten om detta. Närmare information om dessa frågor ges av förundersökningsmyndigheten.

Delfåendet av denna uppgift förutsätter att underrättelsen inte bedöms riskera fångens eller den häktades liv eller hälsa.

10. Annan information

Offrets ställning i förundersökningen

Förundersökningsmyndigheten ger offret närmare information om målsägandens rättigheter och skyldigheter i samband med förhör. Offret måste bland annat berätta om brottet och om eventuella skador på ett sanningsenligt sätt.

Klagan över en myndighets förfarande

Ett offer kan anföra klagan över förundersökningsmyndighetens förfarande, om han eller hon anser att myndigheten har handlat felaktigt eller försummat sin uppgift. Klagan anförs skriftligt antingen till den myndighetsenhet där felet anses ha skett eller till en högre myndighet.

I fråga om åklagarens beslut att inte väcka åtal kan offret överklaga hos riksåklagaren, som har rätt att ta upp ärendet till ny åtalsprövning. Offret kan hos riksåklagaren överklaga

även ett annat beslut eller förfarande av åklagaren som han eller hon anser vara felaktigt.

Offret kan anföra klagan över en myndighets handlande också till riksdagens justitieombudsman eller till statsrådets justitiekansler.

Förfaranden när ett offer råkar ut för brott i ett annat land än den stat offret är bosatt i Offret kan få stöd av och råd om stödtjänsterna för offer, även om brottet har begåtts i en annan stat.

Om ett offer har råkat ut för ett brott i en annan EU-stat, kan förundersökningsmyndigheten i vissa situationer överföra polisanmälan eller en inledd förundersökning till myndigheten i det andra EU-landet. Överflyttning av en polisanmälan förutsätter bland annat att brottet är allvarligt eller att offret inte har kunnat göra polisanmälan i den stat brottet begåtts. I allvarliga brottsfall övervägs också överflyttning utanför EU.

Kontaktinformation

Kontaktuppgifter och ytterligare information:

- Polisen: www.poliisi.fi/sv, det allmänna nödnumret: 112.
- Stödtjänster:
 - Brottsofferjouren: www.riku.fi/sv/, tfn 116 006
 - Skyddshem: www.nettiturvakoti.fi/sv_netskyddshem/, <https://thl.fi/sv/web/thlfi-sv/forskning-och-utveckling/tjanster/statens-specialtjanster-inom-social-och-halsovarden/skyddshemstjanster>
 - Våldtäktskriscentralen Tukinainen: www.nettitukinainen.fi/, www.tukinainen.fi/sv, tfn 0800 978 99
Dygnet runt journalnummer för offer för våld i nära relationer: Nollinjen, tfn 080 005 005, www.nollalinja.fi/sv
 - SERI-stödcenter för offer för sexuellt våld: <https://thl.fi/sv/web/barn-unga-och-familjer/stodmaterial/forebyggande-av-vald-i-nara-relationer-och-inom-familjen/seri-stodcenter-for-offer-for-sexuellt-vald>
- Broschyrer och information för brottsoffer: www.oikeus.fi/sv
- Rättshjälp: www.oikeus.fi/oikeusapu/sv
- Åklagaren: www.syyttajalaitos.fi/sv
- Domstolarna: www.oikeus.fi/tuomioistuimet/sv
- Brottskadeersättningar, Statskontoret: www.valtiokonttori.fi/sv, tfn 0295 502 736
- Medling: www.thl.fi/medling

- Samlad information för medborgare: www.suomi.fi/hemsidan